

TIM MARSHALL

RAJALINJOJA,
JOTKA KERTOAVAT
MIKSI ELÄMME
MUURIEN AIKAA

JAETTU MAAPALLO

ATENA

TIM MARSHALL

JAETTU
MAAPALLO

RAJOJA,
JOTKA KERTOVAT
MIKSI ELÄMME
MUURIEN AIKAA

SUOMENTANUT TIINA OHINMAA

ATENA

SISÄLLYS

Johdanto	9
1. Suuri palomuri: Kiina.....	17
2. Rakennetaan muuri! Yhdysvallat.....	49
3. Toiveet ja todellisuus: Israel ja Palestiina	87
4. Viivoja hiekassa: Lähi-itä.....	119
5. Siirtolaismagneetti: Intian niemimaa	145
6. Kansakuntien tila: Afrikka	179
7. Entistä tiiviimpi unioni? Eurooppa	209
8. Brittien murheet: Yhdistynyt kuningaskunta .	249
Loppusanat: Rajatilat	283
Kiitokset	299
Lähteet	301

JOHDANTO

Israelin ja Länsirannan välillä kohoaa yksi maailman kolkoimista ja pelottavimmista rajamuureista. Kun sitä katsoo läheltä, kummalta puolelta tahansa, tuntee itsensä mitättömäksi ja voimattomaksi. Tyly teräs- ja betonieste saa olon tuntumaan pieneltä paitsi koon myös symboliikan vuoksi. Minä olen tällä puolella, ”ne” taas toisella puolella.

Kolmekymmentä vuotta sitten eräs muuri murtui ja näytti samalla avaavan uuden avoimuuden ja kansainvälisyyden aikakauden. Vuonna 1987 presidentti Ronald Reagan meni jaettuun Berliiniin ja kehotti Brandenburgin portilla neuvostoliittolaista vastapuoltaan: ”Herra Gorbatsšov, repikää alas tämä muuri!” Kaksi vuotta myöhemmin muuri murtui. Tämän myllerryksen aikaan muutamat oppineet ennustivat historian loppua. Historia ei kuitenkaan lopu.

”Repikää alas tämä muuri” -kehotus on viime vuosina jäänyt linnoittautumisasenteen varjoon. Purkamisasenne ei saa ääntään kuuluviin eikä se pysty panemaan kamppoihin pelottaville massasiirtolaisuuden aalloille, globalisaatiovastaisuudelle, nationalismin uudelle nousulle, kommunismin romahdukselle ja syyskuun 11. päivän terrori-iskuille ja niiden jälkiseurauksille. Nämä jakolinjat muovaavat maailmaa vielä pitkään.

Israelin muurista, Yhdysvaltain ja Meksikon välisestä rajamuurista ja muutamista Euroopan raja-aidoista kuulee puhutta-

van usein, mutta harva tietää, että muureja rakennetaan rajoille kaikkialla. Se on maailmanlaajuinen ilmiö, jossa sementtiä sekoitetaan ja betonia valetaan usein meidän huomaamattamme. Muureja ja aitoja on pystytetty 2000-luvulla ympäri maailmaa tuhansia kilometrejä. Ainakin 65 maata eli yli kolmannes maailman kansallisvaltioista on pystyttänyt rajoilleen raja-aitoja; toisen maailmansodan jälkeen rakennetuista aidoista puolet on noussut vuoden 2000 jälkeen.

Pelkästään Euroopassa saattaa olla muutaman vuoden päästä enemmän muureja, aitoja ja rajaesteitä kuin kylmän sodan pahimmassa vaiheessa. Muutos alkoi, kun Kreikka ja Makedonia, Makedonia ja Serbia sekä Serbia ja Unkari erotettiin toisistaan raja-aidoilla, ja samalla kun me vähitellen turruimme yhä uusiin piikkilankaesteisiin, muut maat seurasivat perässä: Slovenia alkoi rakentaa aita Kroatian-vastaiselle rajalle, itävaltalaiset aitasivat Slovenian-rajansa, Ruotsi pystytti esteitä Tanskasta tulevia laittomia siirtolaisia vastaan. Sittemmin myös Viro, Latvia ja Liettua ovat alkaneet vahvistaa aidalla Venäjän-vastaista rajansa.

Eurooppa ei ole yksin: Arabiemiirikunnat on rakentanut aidan Omanin-vastaiselle rajalleen, Kuwait taas Irakin-vastaiselle rajalleen. Irakin ja Iranin välissä on fyysinen jakolinja, samoin Iranin ja Pakistanin välissä – ja peräti 700 kilometriä. Keski-Aasiassa sijaitseva Uzbekistan on sisämaavaltio, joka on sulkenut rajansa kaikilta rajanaapureiltaan eli Afganistanilta, Tadžikistanilta, Kazakstanilta, Turkmenistanilta ja Kirgisialta. Tadžikistanin-vastainen raja on jopa miinoitettu. Ja sama tarina jatkuu: raja-aidat erottavat myös Brunein ja Malesian, Malesian ja Thaimaan, Pakistanin ja Intian, Intian ja Bangladeshin, Kiinan ja Pohjois-Korean, Pohjois- ja Etelä-Korean ja monet muut alueet ympäri maailman.

Muurit kertovat paljon kansainvälisestä politiikasta, mutta niiden edustamat pelot ylittävät kansallisvaltioiden väliset rajat. Eurooppaan parhaillaan kohoavilla muureilla pyritään ensisijaisesti pysäyttämään siirtolaisaalto, mutta niiden taustalla ovat myös Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden epävakaus ja niiden rakenteissa piilevät laajemmat jakolinjat. Presidentti Trumpin Yhdysvaltain ja Meksikon rajalle haikaileman muurin tarkoitus on tukkia etelän siirtolaisvirta, mutta samalla se vetoaa myös monien hänen kannattajiensa pelkoihin väestörakenteen muutoksesta.

Jakolinjat muovaavat politiikkaa kaikilla tasoilla: henkilökohtaisella, paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä. Jokaisella tarinalla on kaksi puolta, niin myös muurilla. Meidän on tärkeää tietää, mikä meidät on erottanut ennen ja erottaa yhä, jotta ymmärrämme, mitä nykymaailmassa tapahtuu.

Muistellaanpa Stanley Kubrickin vuonna 1968 valmistunutta mestarillista tieteiselokuvaa *2001: Avaruusseikkailu* ja sen ensimmäistä osaa ”Ihmiskunnan aamunkoitto”. Eletään esihistoriallista aikaa Afrikan savannilla, ja pieni esi-ihmisten tai ihmisapinoiden heimo on kaikessa rauhassa sammuttamassa janoaan juomapaikalla, kun sinne ilmaantuu toinenkin heimo. Oman ryhmänsä kesken yksilöt jakavat juomapaikan mielellään – mutta eivät uusien, ”toisten” kanssa. Seuraa äänekäs selkkaus, jossa uusi ryhmä onnistuu valtaamaan juomapaikan ja pakottaa toisen heimon vetäytymään. Jos tulokkaat olisivat tässä vaiheessa osanneet valmistaa tiiliä ja laastia, ne olisivat voineet suojata valtauksensa muurilla. Kohtaus sijoittuu kuitenkin muutaman miljoonan vuoden taakse, joten niiden täytyy taas muuta-

man päivän päästä taistella valtauksensa puolesta, kun ensimmäinen heimo palaa vaatimaan sitä takaisin, tällä kertaa luut aseinaan.

Olemme aina pitäneet omasta tilastamme. On inhimillistä ryhmittäytyä heimoiksi, kokea suuret muukalaisjoukot pelottaviksi ja vastata havaittuihin uhkiin. Solmimme siteitä, jotka ovat tärkeitä paitsi eloonjäämisen myös sosiaalisen koheesion eli yhteenkuuluvuuden vuoksi. Meille kehittyy ryhmäidentiteetti, joka usein johtaa konflikteihin toisten kanssa. Ihmisryhmät kilpailevat resursseista, mutta kyse on osittain myös identiteetistä: kertomuksesta, jossa jakaudutaan ”meihin ja muihin”.

Ihmiskunnan varhaisvaiheessa olimme metsästäjä-keräilijöitä: emme olleet asettuneet aloillemme, eikä meillä ollut pysyviä kiinteitä resursseja, joita toiset saattaisivat himoita. Sitten ihmiset alkoivat viljellä maata nykyisen Turkin ja Lähi-idän alueella. He eivät enää vaeltaneet pitkiä matkoja ravinnon perässä eivätkä eläneet paimentolaisina, vaan kyntivät peltoja ja jäivät odottamaan satoa. Evoluution mittakaavassa aivan yhtäkkiä yhä useammat meistä joutuivat rakentamaan rajoja: seiniä ja kattoja suojaksi itselle ja karjalle, aitoja merkitsemään reviirin, linnoituksia joihin vetäytyä jos muut valtasivat reviirin, ja vartijoita suojelemaan uutta järjestelmää. Ne olivat käytännöllisiä muureja, jotka usein myös toimivat.

Muurien aika oli koittanut, ja mahtavat vallitukset ovat siitä pitäen kiehtoneet meitä. Kerromme yhä tarinoita muun muassa Troijan, Jerikon ja Babylonin sekä Kiinan, Suur-Zimbabwen ja Hadrianuksen muureista sekä Perun inkavaltion ja Konstantinopolin muureista. Muurit ulottuvat silmänkantamattomiin halki ajan, uskonnon ja kulttuurin aina nykypäivään asti, mutta nyt ne on sähköistetty ja varustettu valonheittimin ja valvontakameroin.

Nämä fyysiset jakolinjat heijastuvat kuitenkin myös henkisiin halkeamiin suurissa aatteissa, jotka ovat ohjanneet siviilisaatioitamme, muovanneet identiteettiämme ja saaneet meidät samastumaan tiettyyn yhteisöön. Tällaisia halkeamia ovat olleet muun muassa kristinuskon jakautuminen katoliseen ja ortodoksiseseen kirkkoon, islamin jakautuminen sunneihin ja šiialaisiin ja tuoreempina tapauksina kommunismin, fasismin ja demokratian väliset taistelut.

Thomas Friedmanilta ilmestyi vuonna 2005 teos *The World is Flat* (suom. *Litteä maailma: 2000-luvun lyhyt historia*), jonka nimi perustui siihen uskoon, että globalisaatio vääjäämättä lähentäisi ihmiskuntaa. Se onkin lisännyt kansainvälistä kauppaa: saamme yhdellä klikkauksella jonkun pakkaamaan meille tavaran Shanghaissa ja lähettämään sen meille – mutta se ei välttämättä merkitse yhteenkuuluvuutta. Globalisaatio on innoittanut meitä myös rakentamaan esteitä, etenkin vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, kun rahat loppuivat. Koetut uhat – terrorismi, väkivaltaiset konfliktit, pakolaiset ja maahanmuutto, rikkaiden ja köyhien välillä kasvava kuilu – saavat ihmiset takertumaan tiukemmin omaan ryhmäänsä.

Uutta jakolinjojen aikakautta heijastaa ja pönkittää myös digitaalisen maailman muutos. Mark Zuckerberg, yksi Facebookin perustajista, uskoi sosiaalisen median yhdistävän meidät. Hän on sittemmin myöntänyt erehtyneensä. Tietyllä tavalla se on toki tiivistänyt keskinäisiä yhteyksiämme, mutta samalla se on antanut äänen ja järjestäytymismahdollisuuden uusille kyberheimoille, joista osa suoltaa kaiken aikaa herjauksia ja eripuraa ympäri verkkoa. Heimoja ja niiden välisiä konflikteja tuntuu nyt olevan enemmän kuin koskaan. Oman aikamme ydinkysymys onkin, millaisia nämä uudet heimot ovat. Määrittelemmekö itsemme luokan, rodun, uskonnon tai kansalli-

suuden mukaan? Entä pystyvätkö nämä heimot elämään rinta rinnan?

Ongelma kiteytyy tähän me ja muut -asetelmaan sekä muureihin, joita pystytämme mielessämme. ”Toisella” voi olla eri kieli tai ihonväri, eri uskonto tai elämänkatsomus. Koin tämän asetelman äskettäin, kun olin Lontoossa kouluttamassa kolmekymmentä eturivin nuorta journalistia, jotka edustivat eri kansallisuuksia. Otin siellä puheeksi Iranin ja Irakin välisen sodan, jossa oli kuollut jopa miljoona ihmistä, ja käytin samassa yhteydessä kömpelöähköä ilmausta ”muslimit tappoivat muslimeja”. Nuori egyptiläistoimittaja hypähti pystyyn ja huusi, että puhuin vasten parempaa tietoa. Tähdensin, mitä tilastot kertoivat tuosta hirvittävästä sodasta, mihin hän vastasi: ”Niin, mutta kun iranilaiset eivät ole muslimeja.”

Hoksasin lannistuneena, mitä hän ajoi takaa. Valtaosa iranilaisista on šiialaisia, joten kysyin häneltä: ”Tarkoitatko, että šiialaiset eivät ole muslimeja?”

”Juuri niin”, hän sanoi. ”Šiialaiset eivät ole muslimeja.”

Tällaiset jakolinjat eivät johdu resurssikilpailusta vaan näkemyksestä, että minun totuuteni on ainoa oikea ja toisin ajattelevat ovat alempiarvoisia. Muurit nousevat pystyyn rivakasti, jos oma ylemmydentunne on niin vahva. Ja ne kohoavat entistä korkeammalle, kun tilanteeseen liittyy vielä kilpailu resursseista. Vaikuttaa, että olemme nyt juuri siinä pisteessä.

Maailma on monella tavalla paremmalla tolalla kuin koskaan ennen. Sadat miljoonat ihmiset ovat nousseet viime vuosikymmeninä äärimmäisestä köyhyydestä, malariaan sairastuvien määrä pienenee, polio on lähes kitketty, lapsikuolleisuus vähenee. Eläisitkö mieluummin 1500- vai 2000-luvulla? Kuningatar Elisabet I kärsi vallastaan ja vauraudestaan huolimatta paljon pahemmista hammassäryistä kuin useimmat nykyajan länsimaalaiset.

Tämä kehitys on kuitenkin meidän toimiemme vuoksi vaarassa. Toisen maailmansodan jälkeinen ajanjakso, joka huipentui Berliinin muurin kaatumiseen, on väistynyt uuden vaiheen tieltä, jossa keskittien kulkijoihin kohdistuu yhä voimakkaampia paineita samalla kun ääripäiden seireeninkutsu vahvistuu. Emme ole välttämättä palaamassa historiassa taaksepäin, mutta meidän on ymmärrettävä, tunnustettava – ja joissain tapauksissa jopa hyväksyttävä – nykyiset jakolinjat, mikäli tahdomme pyrkiä kohti yhteenkuuluvuutta.

Käytännöllisyyden vuoksi käytän tässä kirjassa sanaa muuri kuvaamaan kaikenlaisia esteitä, raja-aitoja ja jakolinjoja. Joka luvussa käsitellään myös konkreettisia muureja, joista useimmat ovat tiiltä ja muurauslaastia tai betonia ja piikkilankaa, mutta ne edustavat jakolinjan konkreettista ilmiä eivätkä vastaa kysymykseen ”miksi?”. Niistä tarina vasta alkaa.

En pysty kattamaan kirjassani maailman kaikkia jakautuneita alueita. Olenkin keskittynyt niihin, jotka kuvaavat parhaiten identiteetin haasteita globaalissa maailmassa: siirtolaisuuden vaikutuksia (Yhdysvallat, Eurooppa ja Intian niemimaa), nationalismia sekä yhteenkuuluvuuden että erottelun välineenä (Kiina, Iso-Britannia, Afrikka) ja uskonnon ja politiikan risteyskohtia (Israel, Lähi-itä).

Kiina on vahva kansallisvaltio, jonka rajojen sisällä on lukuisia jakolinjoja – kuten alueellisia levottomuuksia ja taloudellista epätasa-arvoa – jotka uhkaavat kansallista yhtenäisyyttä ja samalla taloudellista kehitystä ja valtaa. Siksi maan hallinnon on kontrolloitava kansaa. Yhdysvallatkin on jakautunut, mutta eri syistä: Trumpin aikakausi on kärjistänyt Vapauden maan rotujen välisiä suhteita mutta myös avannut ennennäkemättömän railon republikaanien ja demokraattien välille ja ajanut heidät entistä etämmälle toisistaan.

Israelin ja Palestiinan välisillä jakolinjoilla on pitkä historia, mutta molemmat kansakunnat ovat lisäksi sisäisesti jakautuneet niin moneen ryhmään, että yhteiseen sopuratkaisuun on liki mahdotonta päästä. Uskonnolliset ja etniset jakolinjat aiheuttavat väkivaltaisia yhteenottoja myös muualla Lähi-idässä etenkin ydinryhmien, šiialaisten ja sunnien, välillä. Jokainen yhteenotto on monimutkaisten tekijöiden summa, mutta olennaisena vaikuttimena on usein uskonto, etenkin Saudi-Arabian ja Iranin kilpailussa maa-alueiden hallinnasta. Intian niemimaalla nykyiset ja tulevat kansainvaellukset kertovat paitsi uskonnollista vainoa pakenevien ihmisten myös talous- ja ilmastopakolaisten ahdingosta.

Siirtomaavaltujen Afrikkaan piirtämiä rajoja on edelleenkin vaikea sovittaa yhteen vahvojen heimoidentiteettien kanssa. Euroopassa taas koko Euroopan unionin idea on uhattuna, kun muureja on alettu pystyttää uudelleen: ne osoittavat, että kylmän sodan aikaisia erimielisyyksiä ei ole kokonaan ratkaistu ja että nationalismi on sinnitellyt hengissä myös kansainvälistymisen aikakautena. Ja kun Britannia tekee lähtöä EU:sta, brexit nostaa valtakunnassa pintaan monenlaiset jakolinjat: syvälle juurtuneet alueelliset identiteetit sekä tuoreemmat sosiaaliset ja uskonnolliset jännitteet, jotka ovat muodostuneet globalisaation aikakaudella.

Pelon ja epävakauden keskellä ihmiset hakeutuvat yhä ryhmiin suojautuakseen havaitsemiltaan uhilta. Nämä uhat eivät saavu vain rajan takaa. Niitä voi nousta myös sisältäpäin – kuten Kiinassa hyvin tiedetään.

Kiinan muuri on yli 21 000 kilometrin pituinen ja myötäilee keskisen Kiinan ja Sisä-Mongolian välistä rajaa.

**MIKSI KIINA ESTÄÄ
TIETOLIIKENTEEN MAAN
RAJOJEN ULKOPUOLELLE?**

**PURETAANKO ISRAELIN
JA PALESTIINAN VÄLILLE
NOUSSUTTA TERÄSAITAA
KOSKAAN?**

**MIKSI TRUMPIN MUURI
ON UUSINTANÄYTÖS
YHDYSVALTAIN HISTORIASTA?**

Ihmiskuntaa jakavat raha, etnisyys, uskonto ja politiikka. Euroopan rajoille on viime vuosina noussut aitoja ja muureja kuin kylmän sodan huippuaikaan. Pelko ja epäluulo nostattavat uusia jakolinjoja sekä maastoon että ihmisten mieliin.

Jaettu maapallo kertoo, miten yhä kiihtyvä jako meihin ja muihin vaikuttaa. Miksi brexit-äänestys toistaa Ison-Britannian perinteisiä jakoja aina roomalaisajoista lähtien? Miksi ilmastonmuutos laittaa Intian niemimaan rajalinjat koetukselle? Voiko arabimaailma purkaa muurejaan niin kauan kuin islam on jakautunut šiialaisuuteen ja sunnilaisuuteen?

Jokaisella rajalla on kaksi puolta, niin kuin jokaisella kertomuksellakin. Kun vedetään raja tai rakennetaan muuri, syntyy politiikkaa. Nykyhetken rajat piirtävät esiin ihmiskunnan tulevaisuuden.

Tim Marshallilta on aiemmin suomennettu *Maantieteen vangit*, joka on ollut kansainvälinen myynti- ja arvostelumenestys.

9 789523 005426

Päälys: Timo Mänttari
ISBN 978-952-300-542-6
32,5 • atena.fi